

УДК 339.13:664.66

Навольська Н.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємств і корпорацій
Тернопільського національного економічного університетуДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ
ХЛІБА І ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІINVESTIGATED OF THE MARKET
OF BREAD AND BAKERY PRODUCTS IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено сучасний стан ринку хліба та хлібобулочних виробів. Виявлено основні проблеми функціонування ринку. Сформовано динаміку виробництва хліба і хлібобулочних виробів в Україні. Проведено порівняльний аналіз показників виробництва та фактичного споживання хлібобулочної продукції. Окреслено перспективи подальшого розвитку ринку.

Ключові слова: хлібопекарська продукція, ринок хліба і хлібобулочних виробів, обсяги споживання, асортимент, ціна, виробництво.

АННОТАЦИЯ

В статье исследовано современное состояние рынка хлеба и хлебобулочных изделий. Выявлены основные проблемы функционирования рынка. Сформирована динамика производства хлеба и хлебобулочных изделий в Украине. Проведен сравнительный анализ показателей производства и фактического потребления хлебобулочной продукции. Определены перспективы дальнейшего развития рынка.

Ключевые слова: хлебопекарная продукция, рынок хлеба и хлебобулочных изделий, объемы потребления, ассортимент, цена, производство.

ANNOTATION

In article has investigated the modern state of the bread and bakery products market. Has determined the basic problems of hemarket. The main dynamic of bread and bakery products in Ukraine formulated. In article has conducted the comparative analysis of the actual production and consumption of bakery products. The prospects of further development of the market.

Keywords: bakery products, the market of bread and bakery products, consumption, range, price, production.

Постановка проблеми. Хліб і хлібобулочні вироби традиційно займають особливе місце в структурі вітчизняного споживання, оскільки на ці продукти в Україні припадає до 40% загальної калорійності харчового раціону населення. Власне, тому виробництво хліба та хлібобулочних виробів можна віднести до стратегічних галузей економіки нашої держави, оскільки від ефективності діяльності хлібопекарських підприємств багато в чому залежить не тільки продовольча, але й національна безпека країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем розвитку ринку хліба і хлібобулочних виробів займалися такі науковці, як: А.Н. Васильченко, Ж.А. Говоруха, Ю.В. Давидюк, Н.І. Костецька, І.Ю. Ладико, Н.Ю. Самойленко, С.В. Пеструха, М.Ф. Плотнікова та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Ринок хліба і хлібобулоч-

них виробів розвивається, розширюється асортимент продукції, виникають нові проблеми у його розвитку, тому варто постійно займатись дослідженням проблем та перспектив розвитку даного ринку. Оскільки дана проблематика є невичерпною, тому, відповідно, потребує постійного вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні ринок хліба і хлібобулочних виробів наповнений продукцією від різних виробників та в широкому асортименті. Основними гравцями ринку в 2015 р. були такі компанії, як: «Київхліб», «Хлібні інвестиції», «Кулиничі», «Група Lauffer», «Формула смаку», «Концерн Хлібпром» тощо. Сумарна частка інших виробників становила 48,1% [5].

Структура ринку 2015 р. за асортиментом продукції мала такий вигляд: «Хліб пшеничний» (38,6% від загального обсягу ринку), «Хліб житньо-пшеничний і пшенично-житній» (30,3%), «Вироби булочні» (21,0%), «Вироби здобні» (4,9%), «Вироби сухі або тривалого зберігання» (2,5%), «Пирог, пиріжки, пончики» (1,8%). Загальна частка інших видів хлібної продукції становила 0,9% [5].

За останні роки населення України проявляє все більший інтерес до хліба нетрадиційних сортів: хліба, виготовленого за національними рецептами; продукції, збагаченої мінералами і корисними продуктами. Такі вироби є дорожчими за соціальні, тому обсяги продажів у натуральних одиницях виміру є досить незначними. Проте експерти прогнозують збільшення частки інноваційної продукції.

У розрізі регіонів України найбільше хлібопекарської продукції виробляється в Дніпропетровській (171,1 тис. т), Донецькій (105,9 тис. т), Київській (95,2 тис. т), Харківській (94,8 тис. т), Запорізькій (65 тис. т) областях (рис. 1).

Аналізуючи статистичні дані 1990–2015 рр., можна спостерігати тенденцію до зменшення обсягів випуску хліба та хлібобулочної продукції (рис. 2).

На основі даних рис. 2 можна спостерігати ситуацію суттєвого зменшення виробництва хліба та хлібобулочних виробів. Обсяг виробництва в 2015 р. зменшився на 5 496 тис. т порівняно з 1990 р., або в 5,6 разів менше.

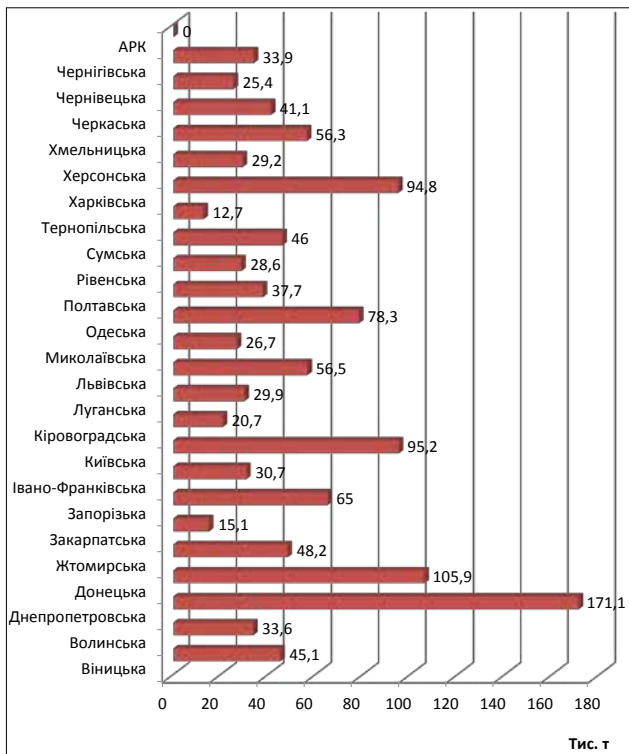


Рис. 1. Виробництво хліба і хлібобулочних виробів за регіонами України в 2014 р. [1; 2]

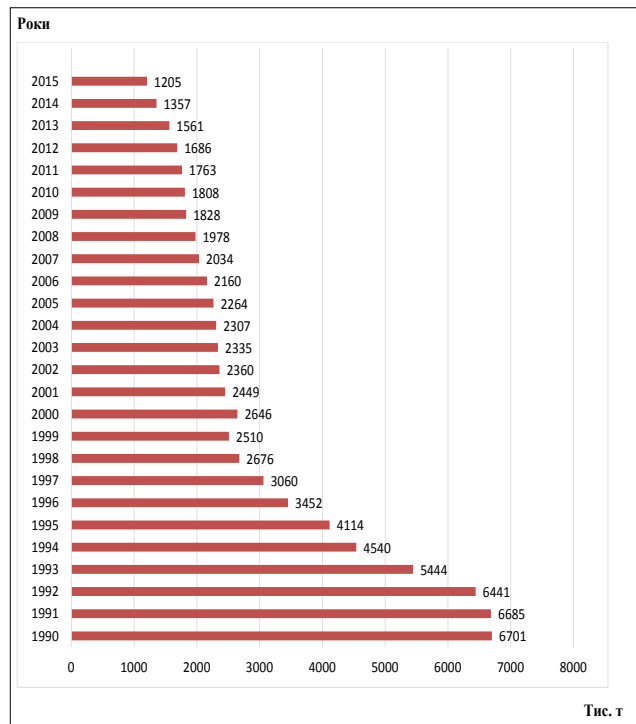


Рис. 2. Динаміка виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні за 1990–2015 рр. [1; 2]

Таблиця 1

Показники виробництва і фактичного споживання хліба та хлібобулочної продукції в Україні за 1990–2015 рр. [1; 2]

Рік	Виробництво хліба (тис. т)	Чисельність населення, тис. осіб	Виробництво продукції на 1 особу, кг на рік	Фактичне споживання продукції, тис. т	Відхилення, % (споживання над виробництвом)
1990	6701,4	51838	129	-	-
1991	6685,0	51944	129	-	-
1992	6441,2	52056	124	-	-
1993	5444,0	52244	104	-	-
1994	4540,1	52114	87	-	-
1995	4114,0	51728	80	-	-
1996	3452,5	51297	67	-	-
1997	3060,6	50818	60	-	-
1998	2633,9	50370	52	-	-
1999	2510,0	49918	50	-	-
2000	2646,0	49429	54	4992	47,0
2001	2449,6	48923	50	4941	50,4
2002	2360,0	48457	49	4894	51,8
2003	2334,7	48004	49	4848	51,8
2004	2307,1	47622	48	4810	52,0
2005	2263,7	47281	48	4775	52,6
2006	2159,7	46930	46	4740	54,4
2007	2033,7	46646	44	4711	56,8
2008	1978,4	46373	43	4684	57,8
2009	1827,5	46144	40	4661	60,8
2010	1807,7	45963	39	4662	61,1
2011	1763,5	45779	39	4624	61,9
2012	1686,0	45633	37	4609	63,4
2013	1561,0	45553	34	4601	66,0
2014	1357,0	45426	30	4588	70,4
2015	1205,5	42929	28	4336	72,2

Ситуація зі статистичними даними є досить складною, оскільки реальні дані по випуску хлібопекарської продукції є дещо іншими. Якщо провести розрахунок випуску продукції на основі мінімального споживчого кошика (Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення» від 14 квітня 2000 р. № 656), де норма споживання на одну особу становить 101 кг на рік, то в 2015 р. обсяг виробництва хліба і хлібобулочної продукції становив би 4 336 тис. т, однак, згідно зі статистичними даними, він є на рівні 2 105,5 тис. т (табл. 1).

Зважаючи на те, що продукція хлібопекарських підприємств є стратегічною, ринок хліба і хлібобулочних виробів має бути регульованим і прогнозованим. Отже, діяльність хлібопекарських підприємств має бути контрольованою із боку держави, звітні дані таких підприємств мають бути реальними. Однак для виходу хлібопекарських підприємств із тіньового бізнесу необхідно зменшити податковий тягар.

Сьогодні в Україні функціонує велика кількість продуктових супермаркетів, які спеціалізуються по випуску власної хлібопекарської продукції, однак обсяги її зазвичай не обліковуються, і це є ще одним аргументом недостовірної статистичної інформації.

Зменшення обсягу ринку хлібобулочних виробів можна пояснювати зниженням виробництва і споживанням традиційних сортів хліба, оскільки з ростом платоспроможності населення хлібобулочні вироби замінюються м'ясними продуктами, оригінальною випічкою.

Зважаючи на те, що все більше число жителів країни прагнуть до здорового способу життя і ведуть боротьбу із зайвою вагою, зростає популярність інноваційних продуктів – хліба дієтичного та лікувально-профілактичного спрямування, що містять зернові суміші, висівки, фруктозу, мед, горіхи, овочеві і фруктові добавки. Отже, на таку частку продукції припадає близько 5–7% від загального обсягу продажів. Однак, як запевняють виробники, потреба населення в групі дієтичних хлібобулочних виробів, збагачених вітамінами, буде зростати.

Суттєве зростання цін на енергоносії, сировину, що спостерігається протягом 2014–2015 рр. призвело до зменшення кількості хлібопекарських підприємств, які не втримались на ринку у зв'язку зі збільшенням собівартості виробництва хлібопекарської продукції та контрольованості цін на продукцію з боку держави.

За всі роки незалежності України хліб був найбільш зарегульованим продуктом. Нині в Україні ще діє Постанова № 1548 від 1996 р., що надає право місцевим органам влади регулювати ціни на соціальну групу товарів шляхом обмеження рентабельності, встановлення

фіксованих цін, торговельної надбавки. Адміністративний тиск негативно позначається на галузі, її технічному розвитку, якості продукції. Така ситуація буде критичною для тих підприємств, які займають малу частку на ринку хліба і хлібобулочних виробів [3].

З початку 2015 р. ціни на хлібопекарську продукцію підвищилися більше ніж на 34%, що було зумовлено низкою факторів, а саме: ростом цін на сировину, тарифів на енергоносії, високим рівнем зносу устаткування [3].

Структура витрат на виробництво хлібопекарської продукції сьогодні така: борошно займає до 50% собівартості, енергоносії, газ і електроенергія – від 4–5% до 12–15% залежно від підприємства, заробітна плата – 5–7%. Такі складники і формують ціну продукції хлібопекарських підприємств [3].

Варто також зазначити, що з початку року борошно вищого ґатунку подорожчало з 4 200 до 8 000 грн./т. Якщо собівартість борошна збільшується у виробництві хліба на 2%, то автоматично в пекарів є економічні підстави підвищити ціни на 1%. Зростання цін на борошно за два місяці становило 90%. Індекс споживчих цін у цей час становить 20,3%, зокрема на продукти харчування – 27,9%, у т. ч. на хліб – 34,1%, рослинне масло – 53%, цукор – 55,3% [3].

Основними проблемами розвитку ринку хлібобулочних виробів на сучасному етапі є: економічна криза; військові дії на сході країни; монополізація ринку окремими товаровиробниками у більшості регіонів країни; зниження обсягів промислового виробництва хлібобулочних виробів і зростання питомої ваги виробів домашньої випічки у структурі середньодушового споживання; якість сировини; ускладнення доставки продукції у віддалені від обласних або районних центрів села та селища через відсутність транспортної і збутової інфраструктур; податковий тягар; висока зношувальність основних засобів; низька ефективність функціонування підприємств хлібопекарської галузі.

Висновки. Прагнення споживачів до здорового способу життя дає перевагу виробникам, що випускають хлібобулочні вироби з корисними добавками. Таким чином, незважаючи на те що, згідно із статистичною інформацією, ринок хліба і хлібобулочних виробів скорочується в натуральному вираженні, він продовжує зростати за рахунок попиту на більш дорогі та якісні продукти. Для успішного функціонування на ринку хлібопекарські підприємства змушені розширювати асортиментний ряд і проводити модернізацію виробництва.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Статистичний щорічний України за 2015 р. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 585 с.

3. В Україні хліб є найбільш зарегульованим продуктом – «Укрхлібпром» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrmillers.com/interv-yu/v-ukrajini-khlib-e-najbilsh-zaregulovanim-produktom-ukrkhlibprom>.
4. Костецька Н.І. Ринок хліба і хлібобулочних виробів України: стан і перспективи розвитку / Н.І. Костецька // Галицький економічний вісник. – 2015. – Т. 48. – № 1. – С. 26–31.
5. Ринок хліба: які компанії ділили його у 2015 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agravery.com/uk/posts/show/rinok-hliba-aki-kompanii-dilili-jogo-u-2015-roci>.